

Виктор Лазић

КЕНИДА

ДАМАРИ ДИВЉИНЕ

— Laguna —

Copyright © 2024, Виктор Лазич
Copyright © овог издања 2024, ЛАГУНА

*Песникињи Мирјани Булајовић,
ветру у мојим једрима,
захвалан за све године подршке и пријатељства*

Садржај

Увод: Моја Кенија	11
-----------------------------	----

I

Најроби – сунчани град страха

Појешће те лав, пошто нахраниш полицију – Национални парк Најроби	17
Ломача од кљова и суза – Национални парк Најроби	23
Име јој је разборитост – амбасадорка Пруденс Бушнел	29
Пољуби жирафу и слончићи у акцији – Луис Волтер Ротшилд и Дафне Шелдрик	38
Зелени појас одважне нобеловке – Парк слободе и борба Вангари Маатаји	49
Кише и љубав на ободу Најробија – у дому Карен Бликсен	55
Сувенири који живот значе – центар <i>Казури</i> за перле и керамику	64
Изненађења у Народном музеју	71
Кад је министру важнија култура од политике – Национални архив	85

Краљица у крошњи смокве – Железнички музеј	91
Најмања кућа за мужа – центар <i>Бомас</i>	99

II

Душа дивљине – Масаји Мара и Накуру

Хотел међу лавовима	107
Гроф од саване и цареви – гепарди и лавови	114
Паметњаковић у дивљини	120
Масајиленд – земља Масаји ратника	128
Саморопство Африке – генитално сакаћење жена	137
Фламингоси и носорози на језеру Накуру	145

III

Момбаса – тврђава, плаже и Ели

Дрвени интернет и мирисне чорбе на Гусарској плажи	157
У царству боја и зачина – пијаца	164
Зависна независност и батине за љубав	170
Шетња старим језгром Момбасе	177
Тврђава робова – Исусова тврђава	183
Фарма крокодила и дом лептирова	192
Моћни баобабад над древним руинама – Џумба ла Мтвана	199

IV

Килифи – предео среће

Океански сјај за рођаке издалека	209
Брод мира, слободе и једнакости – <i>Мусафир</i>	216
Црни шиљци ђавоље литице и шума заборава – Арабуко Сокаке	227
Хранилиште птица селица – залив Мида	233

Добро дошао на сопствени ризик! – град Ватаму	238
Промени живот корњачи и Хемингвејев рај – град Ватаму	243
Кад Васко да Гама заволи неки град... – Малинди	248
Неваљали мајмуни на археолошком налазишту града Геде	256
Ђавоља кухиња и духови колониста – депресија Марафа и шума Кипини	264
У царству делфина и древних обичаја – насеље Кипини .	269

V

Ламу – сунчани архипелаг богате историје

Ламу, град мора и магараца	277
Музеј, тврђава и монсуни – град Ламу	285
Немачка љубавна писма и заносни дуборез – немачка пошта и радионице дубореза	291
Древна уметност – величанствена кана	297
Секс који лечи, секс који убија	305
Сеоски живот архипелага Ламу – села Матандони и Капунгани	309
Манда, стари град који се поново рађа	316
Налазиште Таква – прошлост у рукама кључарке . . .	322
Црна Кинескиња – градови Сију и Шанга	330
Смрт генерала која се памти – градови Фаза и Пете . .	337
Пловити се мора, живети не	344
<i>Захвалности</i>	355
<i>О аутору</i>	357

Увод: Моја Кенија

Нису сви делови Африке исти, али Африка какву је ми у Европи замишљамо, то је управо Кенија, која је добила име по планини најближој небу, завејаној снеговима, у жарком појасу екватора. Бујни живот одвија се у бескрајним саванама са лавовима, зебрама, слоновима, носорозима, жирафама... Надасве, ту живе четрдесет четири народа, доприносећи огромном етнографском обиљу. Највиши домети ових народа су појединци који набоље мењају Кенију и свет, а најнижи су они због којих је небезбедно изаћи на улицу. Шездесетих и седамдесетих година прошлог века саване су биле поприште правог покоља животиња, са реалном опасношћу да дивљина остане пушта, али су појединци успели све да преокрену, мада опасност злослутно и даље лебди над саванама.

Кенија је и низ изненађења на сваком кораку: то су напуштени градови старе и славне свахили цивилизације, растегнути као перле на дугачкој огрлици целом дужином обале, па се чак преливају на суседну Танзанију и Сомалију.

Када сам слетео на аеродром у Најробију, било је касно вече. Дошао сам из Етиопије, истом рутом којом је касније

ишао *Боингов* авион и срушио се због грешке у програмирању, при чему је погинуло свих 157 путника. Једва сам успео да нађем такси да ме одвезе до хотела, који нисам успео унапред да резервишем. Следећи препоруке водича и других путника са интернета, одлучио сам се за одбојно бетонско здање налик затвору, на доброј локацији. Касније сам прешао у нешто удобнију кућу са баштом, али са „кинеским зидом“ око hostelског комплекса. Посрећило ми се на самом аеродрому, где сам срео доброћудног таксисту Чарлса, који ми је постао пријатељ и значајно олакшао упознавање Најробија.

Док сам на аеродрому, у општем метежу људи који се гурају, ударају, саплићу и бацају ђубре куд стигну, чекао да провере мој жути картон – да ли имам све неопходне вакцине за одобравање визе, а после тога и у реду за издавање визе, одмах ми је било јасно да је Кенија земља опасности.

Безмало педесет милиона људи живи у овој земљи, којој се на сваких неколико година придодаје нови милион, иако због сиромаштва велики број људи свакодневно напушта земљу.

Кренуо сам у Кенију са опрезом, али без посредовања агенције, пријатеља, познаника – без било какве логистике, сем сопственог искуства. Након свега, желим да упозорим читаоце: *Не йокушавајте ово сами*. Овакво путовање је ход по танкој жици. Од већих опасности човека чува само лични осећај, за који верујем да је у мом случају истанчан јер сам ипак провео више од деценије путујући, а други тас на ваги је – срећа и људи које срећете. Но, драго ми је да увек овако, помало ризично, путујем, јер сам видео Кенију ван граница туристичке безбедности.

Путовање у Африку догодило се у тешком тренутку. Напунио сам тридесету годину. Закорачио у четврту деценију. Цео мој свет годинама су били стварање Музеја књиге и путовања и живот са вереницом из Словеније

Александром. Чинило се да је тај свет стабилан и трајан. Налик многим структурама које човек сматра неуништивим, обе су се у трену срушиле као куле од карата. Остао сам сâм, а Музеј је постао терет који ме је исцрпео; била ми је потреба нова снага, иначе не бих могао више да га носим. Имао сам утисак да ме је свакодневни посао отуђио од себе. Једини спас био је повратак себи, што је у мом случају значило – пут под ноге. Већ сам скоро све што имам уложио у Музеј, али сад путовање није било ствар избора, већ опстанка. Био сам на ивици и физичке и психичке снаге. Тако сам се нашао у Африци са врло мало средстава и сломљеног срца.

Истраживачка путовања су реалност на квадрат. Она нису самилосна ни према телу ни према духу. Од слабог захтевају снагу, од неспретног сналажење, од сломљеног срца – стоструку снагу. Ту свака размаженост тренутно бива кажњена, слаби су или сатрвени, или ојачају. Тако Африка лечи.

Не путујем зарад авантура, мада су оне незаобилазан део упознавања планете. Желео сам у овој књизи да представим богатство које сам стекао, а које често не долази из конкретних догађаја, већ из упознавања са другачијом културом, боравка у природи, сазнавања нових чињеница.

После шест година везе, разочаран и усамљен, тражио сам љубав, или барем страст, на сваком кораку. Каткад сам наилазио на то што тражим, али сам најчешће у последњем тренутку одступао. Дуго сам се премишљао да ли да о тим често краткотрајним срастањима пишем, а онда сам схватио да опис моје Африке без тога не би био потпун. Такви су многи моји слободни вршњаци тридесетогодишњаци и зашто бежати од истине – често су ме привлачиле жене и многа места, па и читаве народе, памтим по дамама које сам имао част и задовољство да упознам, и које су отварале читав свет топлине и знања мени непознат. Зато сам се

одлучио за истину и за отворену захвалност пре свега једној Ели из Момбасе, Хавијери из Чилеа и Долорес из Шпаније.

Кенија је седам пута већа од Србије и ја сам за месец дана интензивних путовања обишао толико њених делова колико би стало у две моје домовине. Не само што нисам зашао у већи део земље већ много значајних тема нисам ни дотакао – на пример, током свог кратког боравка нисам наишао ни на шта што би дало повода да пишем о атлетици, тако да ниједан ред није посвећен чињеници да је чак петоро садашњих светских рекордера у овом спорту рођено у овој држави. Зато овај путопис није цела Кенија. То је *моја* Кенија, оно што сам лично видео и доживео. Ова земља је кудикамо већа, богатија и разноврснија него што је ја описујем, и то читалац треба стално да има на уму.

I

Најроби – сунчани град страха

Појешће те лав, пошто нахраниш полицију – Национални парк Најроби

Приметио сам како ме прате. Мушкарац хода иза мене и наједном скреће, као да наставља другим путем, али сам крајчком ока ухватио како обрвама и руком нешто сигнализира другом човеку, који онда наставља да иде за мном. После неколико стотина метара, то се поновило. Покушавам да ходам нормално, док ми срце убрзано лупа. Угледао сам полицијску станицу, ноншалантно кренуо да јој се приближавам, а онда у њу улетео као фурија. Изненадило ме је што су полицајци у станици у пуној борбеној опреми, као да су управо дошли са демонстрација. Видели су да сам уплашен и схватили, чини ми се, озбиљно мој случај. У року од десетак минута похватили су све који су ме пратили претходних пола сата. Преда мном се појавила читава свита радника једне туристичке агенције, која је планирала да ми ували своје туре за сафари.

Лакнуло је и мени и полицајцима, који су ми онда саопштили да су гладни и да је ред, кад су ми већ помогли, да их частим ручком и цигаретама. Из једне невоље, упао сам у другу – у Кенији, нажалост, као ни у појединим другим државама, нема помоћи ако не платиш.

Знао сам да Најроби није најбезбедније место на свету, и у складу са тим сам се и понашао. Пре него што сам изашао

из хотела, све што сам могао оставио сам у сефу. Због слања трупа у Сомалију, као и због великог броја туриста, Кенија је омиљена мета за нападе сомалијских терориста, а оружане пљачке и киднаповања нису реткост. Током ноћи нисам уопште излазио из хотела, који је ограђен високим бедемима и посебним обезбеђењем као каква тврђава, а свуда сам се кретао искључиво таксијем или у туристичким групама. На мапи сам скоро половину града означио црвеном бојом: то су фавеле и опасни делови где никако не бих смео да залазим.

Догађај који сам описао одиграо се током једине моје самосталне шетње по најбезбеднијем делу центра града у по бела дана. Ходао сам самоуверено, хитро, уважавајући локалне савете, али чињеница да сам странац била је довољна да некоме западнем за око.

Каква је штета што овај град, препун живота, модерних здања, богатих музеја, одличних ресторана и раскошних паркова, мора да живи у мрачној сенци криминала и страха. Ја лично, ако се изузме непријатна ситуација са туристичким уходама, у Најробију нисам имао проблема, али су ме непрестани опрез и зазор уморили.

* * *

Потпуно нов град, изграђен преко мочваре, основан је тек 1899. године на реци Најроби, што значи „хладна вода“.

На првим фотографијама досељеника, становника будуће метрополе, који су ту приспели почетком двадесетог века, виде се шатори и утрина. Данас је то десети по величини град у Африци, са више од четири милиона становника. Убрзан развој и непланска градња нових кућа, нажалост, уништили су већи део старије, колонијалне архитектуре.

Град је настао као станица и депо на прузи која се градила из Момбасе ка престоници Уганде Кампали. Још пре

него што је пруга изграђена, прозвали су је „Железницом лудака“, због високих трошкова градње и неизвесне трасе и исплативости. Није прошло ни годину дана пошто је 6. јуна 1900. кренуо први воз, а страшни лав је једног надзорника железнице извукао из купеа и појео! О неславном почетку славног града сведочи стари вагон у Железничком музеју, на којем се и данас могу видети разлупани прозори, као и угравирано име Чарлса Хенрија Рејала, који је свој радни век завршио у чељустима лава, староседеоца Најробија. Тих година становници града углавном нису излазили на улицу без пушке у рукама, а забележено је да су лавови појели чак сто тридесет пет радника железнице за мање од годину дана!*

Био сам убеђен да су такви инциденти давна прошлост све док таксиста није панично узвикнуо: „Затварај прозор!“

* С обзиром на то да људи нису уобичајена храна лавова и да је у том времену било несразмерно много напада на људе, научници сматрају да се радило о неколико лавова који су вероватно лошим здрављем и приликама у дивљини били условљени да се окрену новоуспостављеној железници као главном извору хране.

Била је велика гужва и већина возила је у једном тренутку стала. Тада, на свега неколико десетина метара од нас, усред саобраћајног шпица у највећој гужви угледах – лава!

„Не брини се, барем једном годишње лавови залутају у град, али ретко кога нападну. Они су сладокусци, не воле укус човека“, рекао ми је таксиста, не без ироније. Тако сам сазнао да су лавови овде краљеви саване, али и улица Најробија, те да је први национални парк у Кенији отворен свега седам километара од центра града. То Најроби и дан-данас чини једином престоницом која у свом административном округу има заштићени национални парк природе и у њему – лавове.

Ово је јединствена метропола где се може ићи на сафари а да се, фактички, не излази из града! Нестварно је видети дивље животиње у пуном сјају, а у даљој позадини – солитере! Но, како то већ живот уме да удеси, када сам отишао да посетим парк, видео сам у њему много

животиња, али од лавова није било ни трага ни гласа! Једва смо угледали два сакривена дубоко у растињу, тако да сам лава далеко боље осмотрио на ауто-путу него у природи! Изгледа да су се тих дана цареви животињског царства више шетали по граду него по, очигледно, недовољно ограђеној савани.

Национални парк су основали Британци како би смањили непланиране посете жирафа, слонова, зебри, носорога и других дивних бића центру нове престонице. Направили су велику и дугачку ограду према граду, а одређени део пространства прогласили заштићеном зоном за флору и фауну. Међутим, парк не може бити омеђен са свих страна, пошто животиње мигрирају у друге делове Кеније зависно од годишњих доба и кише. Како су насеља све гушћа, ускоро прете да у потпуности окруже заштићену зону, па су сукоби животиња и људи у скорој будућности све извеснији, док је опстанак парка и драгоценог живота који се ту чува – неизвестан.

Чекам на аутобуској станици – прави градски аутобус за дивљину! Дошао сам да се придружим званичној тури у организацији самог парка. Никада раније нисам ишао на сафари аутобусом, па још градским, па је већ то било необично, али што сам се изненадио када сам угледао возило са свих страна осликано карикатурама животиња! Смеше ми се, као у цртаном филму, жирафе, зебре, носорози!

После свега неколико минута вожње кроз високу траву и жбуње, наилазимо на десетине зебри, пар жирафа, неколико антилопа са дивним вијугавим роговима, а затим и на читаву колонију крупних црних птица. Аутобус тутњи по савани, по уском земљаном путу, а у близини се виде новоизграђене зграде. Стижемо до језерцета из којег ме нетремице посматра неколико пари очију што једва провирују из воде – нилски коњи! Један смешан ној појурио је недужну антилопу која је мирно пасла у његовој близини,

а затим се окренуо ка нама као да ће да појури и аутобус. Убрзо се упознајемо и са неколико носорога.

„Најгушћа насељеност носорога на свету управо је у Најробију!“, саопштава преко микрофона возач и каже да их на овом малом простору живи више од педесет.

После нешто мање од три сата аутобус нас враћа на полазиште. На излазу постоји стаза која води кроз шуму и необичан хибрид праве природе и зоолошког парка. Пигмејски нилски коњ и један носорог дочекују одушевљену дечицу и мене, који сам једнако раздраган. Густа шума, много другачија од саване парка, дом је хиљада птица чији цвркут не престаје. Једна хијена је начуљила уши и гледа ме директно у очи. Нилски коњ управо руча, бучмасти обрашчићи просто маме да их неко уштине! Усплахирено мајмунче покушава да ровари по канти за ђубре поред које пролазимо, али овде све канте имају заварене металне поклопце, пошто је, разумљиво, интересовање животиња за оно што људи баце а могло би се појести – велико. Би ми жао тог маленог бића пуног енергије: очајнички је протурао руке кроз решетке, настојећи да унутра гурне и своју неразумну главицу.

Ломача од кљова и суза – Национални парк Најроби

Велики циљеви захтевају велике жртве. Сад позивам људе целој свету да нам се придруже и да једном заувек елиминирамо иривину слоновачом у Кенији. Те речи, угравиране на једноставан бетонски споменик, потписује некадашњи председник Кеније Данијел арап Мои, за време чије владавине је убијено највише слонova у историји ове државе. О каквој се великој жртви ради?

На самом улазу у парк упознајем Ванђиру, лепушкасту црнопуту касирку. Ниског је раста, кратке коврцаве косе препуне увојака. Још увек је студент, а радом у Националном парку зарађује школарину. Живи у фавели, у најсиромашнијем делу Најробија, у којем су пљачке саставни део одласка до посла или продавнице. Нада се да ће знањем победити сиромаштво, али и помоћи својој земљи.

„Највише на свету волим слонове. Колико су огромни, толико су им и душе велике. Очи су им топле дубине, а сурле најтананији нерви душе.“ Тако прича Ванђиру о слоновима, буди машту, покреће љубав, али и сурово брзо враћа у реалност:

„Хрпа пепела, коју овде видиш, то је споменик највећој ломачи слоноваче у историји. Управо је на том месту 1989.

године спаљено дванаест тона заплећене слоноваче, тада вредне више од милион долара. То је председник Данијел арап Мои учинио на предлог управника парка господина Ликија, коме може да буде захвалан јер је та акција прекренула слоновску судбину и остала упамћена као најпаметније што је тај председник учинио током свог дугог мандата“, каже Ванђиру.

„Поштени људи, којима је стало до заштите слонова, постигли су компромис са председником: он ће стећи славу и његово име ће се свуда спомињати као да је најзаслужнији, не би ли коначно учинио истински напор да искорени трговину слоновачом и спасе ове дивне животиње. А та велика жртва коју председник спомиње односи се вероватно на то да злонамерници неће више зарађивати убијањем невиних животиња, односно да неко у власти неће добијати део профита како би им све то омогућио“, огорчено додаје Ванђиру.

Гледам у слике спаљивања моћних кљова ових величанствених, интелигентних и осетљивих животиња, више пута снимљених како оплакују своје мртве, а сада брутално побијених зарад профита... Новинари из целог света пренели су јасну поруку сликајући ову потресну ломачу: ако се нешто хитно не предузме, слонова више неће бити.

„Уместо да са њима живимо и од њих учимо, слонови ће постати само слика у уџбеницима. Месечно их је, само у Кенији, просечно убијано по хиљаду, и постојала је могућност да за неколико месеци не остане ниједан!“, ужаснуто говори Ванђиру. Њени тамни образи румене се од бола.*

„Тек после ове наше ломаче забрањена је међународна трговина слоновачом, па се ни данас у већини држава она не може купити легално. Уколико је пак надавиш, те предмете више не можеш слободно преносити из државе

* По кенијским пољима и брдима ходало је 1973. године чак 130.000 слонова, да би их 1989. било свега 16.000, а данас (2021) Кенијом турмара 36.000 ових нежних џинова.

